

ספירת העומר

[א]

כתיבה כדיבור

הכותב ל"ג בעומר במכתב

יש לדון על מי שכתב מכתב בליל ל"ג בעומר, ובראשו במקום התאריך כתב ל"ג בעומר, האם יוצא ידי חובת ספירה ושוב לא יכול לברך, או לא. כדי לפתור השאלה צריכים לדון על כמה נושאים.

1. האם כתיבה נחשב כדיבור, שהרי כדי לצאת ידי מצות ספירה צריך לספור בפה.
2. האם יוצאים בספירה ע"י ראשי תיבות, שכאן לא ספר במילים אלא כתב ל"ג בעומר.
3. האם יוצאים בספירת מנין הימים בלי מספר השבועות.
4. האם צריכים לכוון לשם מצוה כדי לצאת ידי חובתו, דכאן לא כיוון לקיים מצות ספירת העומר, אלא לכתיבת "תאריך".

כתיבה כדיבור

והנה בשו"ת רע"א (מס' כט-לב) דנו הגרע"א ודודו ר' וואלף איגר, האם כתיבה כדיבור בספירת העומר. (עי"ש שהדיון הועלה בסעודה שערך הגאון ר' וואלף איגר לכבוד החתונה של הגרע"א, שלא במקומו. וזה המקור למושג של **סעודת רע"א**)

בשבועה

הגר' וואלף איגר (סי' כט) רצה להוכיח שכתביה לאו כדיבור, ועי"ש שמביא משו"ת שב יעקב (חלק או"ח סי' מט) דדן במי שכתב "הריני מקבל בחומר שבועה" לעשות כך וכך, וכתב דכל זמן שלא הוציא השבועה מפיו, אין לחייבו דלא מקרי שבועה. והביא ראיה מתשובת הרשד"ם (סי' פא) ומתשובת הרא"ם (סי' עב) ומתשובת מבי"ט (ס"ס ט') וכך הוא בשו"ת תה"ד, והובא בסמ"ע (סי' עג) שכתב וז"ל אם כתב שנשבע בפועל לא מצי להתנצל ולומר דלא נשבע, והיינו משום דהודאת בעל דין כק' עדים דמי. משמע מדבריו דעכ"פ כתיבה גופא לא מהני, ולא הוי שבועה.

ר' וואלף איגר עצמו (וכן הוא ברע"א סי' ל) דחה הראיה מהאחרונים שאע"פ שאין כתיבה כדיבור בשבועה, אינו ראיה כלל לשאר דברים, דשם הרי כתיב "לבטא בשפתים" א"כ גזיה"כ שצריך להוציא בשפתיו, אבל בכה"ת שפיר י"ל דכתיבה כדיבור.

בקריאת מגילה

יעו' בשב יעקב שעיקר ראיתו הוא מסוגיא דמגילה (יח,ב). דאיתא במשנה היה כותבה דורשה ומגיהה, אם כוון לבו יצא וכו'. ומק' הגמ' היכי דמי, אי דקא מסדר פסוקא פסוקא (פרש"י על פה) וכתב ליה, וקתני יצא, (פרש"י על ידי קריאת אותו סידור) ומק' הגמ' כי כוון לבו מאי הוי על פה הוא. וק' למה צריך להגיע לזה שאמרו בפה הרי עצם הכתיבה הוי כדיבור, אלא ע"כ שכתבה אינו כדיבור.

עוד הוכיח מהמשך הגמ' אלא דכתב פסוקא פסוקא וקרי ליה, ומי יצא והאמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, הלכה כדברי האומר כולה. ואפילו למאן דאמר מאיש יהודי צריכה

שתהא כתובה כולה. **אלא דמנחה מגילה קמיה וקרי לה מינה פסוקא פסוקא, וכתב לה.** וק' שוב אפילו אם לא "קרא וכתב" יצא שהרי הכתיבה עצמה הוי כדיבור אלא ע"כ שאין כתיבה כדיבור.

הגרע"א (ס' ל) ענה לו שאין להוכיח ממגילה שאע"פ שכתב המגילה, אינו יוצא בזה, שהרי צריך לכתוב מתוך הכתב, וכאן אע"פ שרואה מה שכתוב וכותב, אין הכתיבה מתיחס למה שקורא. אלא שרואה ומהרהר מה שכתוב וכותב.

ומה שהביא ראיה מתחילת הסוגיא (ושם איירי לפני שחידשו שע"פ לא יצא) כתב הגרע"א שאין ראיה, שאע"פ שכתבה כדיבור אבל אינו כמשמיע לאזנו, א"כ אע"פ שבדיעבד יצא, אבל לכתחילה בוודאי צריך להשמיע לאזנו.

ראיית הגר' וואלף איגר מהא דאלם לא יתרום

ועפי"ז דחה הגרע"א ראיית הגר' וואלף איגר ממשנה דפ"ק דתרומות, דתנן התם חמשה לא יתרומו ואחד מהם הוא אלם, וקתני בתוספתא הטעם הוא משום דאלם אינו יכול לברך, ואם איתא דכתיבה כדיבור דמי, הא יכול לברך בכתב, שיכתוב הברכה. ולהנ"ל ניחא, דכתיבה דמי למוציא בשפתיו ואינו משמיע לאזניו, דמש"ה אלם לא יתרום כיון דלכתחילה צריך להשמיע לאזניו הברכה.

עוד כתב הגרע"א לדחות הראיה, דהא בלא"ה קשה אם נאמר דכתיבה כדיבור דמי, איך סופרי סת"מ כותבים שם הוי"ה הא אסור לקרותו ככתיבתו בזה"ז, וע"י כתיבה נחשב כקריאה. וע"כ צריך לומר שאם מכוון שכתובתו לא יחשב כדיבור, לא נחשב כקורא שם ה'. ולפי"ז א"א לברך ע"י כתיבה דאז הרי מכוון שכתובתו יהיה כדיבור. אבל עי"ש שדוחה התי', דהא מ"מ יכול לכתוב השם כקריאתו בשם ה'.

ברכה על הרהור

עוד הוכיח שם הגר' וואלף איגר דכתיבה לאו כדיבור מהא דתיקנו ברכה בספה"ע והרי הב"י (בס"י תלב) כתב שה"ט שלא תיקנו לברך על ביטול חמץ, משום שביטול הוי בלב ולא מברכים על הרהור הלב. א"כ מזה שבספה"ע יש ברכה מוכח שאינו יוצא אלא בדיבור. רע"א כותב שם שאינו ראיה כלל, שכתבה הרי נחשב כמעשה א"כ שפיר יכול לברך, אע"פ שאין כתיבה כדיבור.

ברכת התורה על כתיבת דברי תורה

הנה עי"ש שר' וואלף איגר מביא משו"ת חו"י ראיה דכתיבה כדיבור מהא דנפסק בשו"ע (או"ח ס' מזג) הכותב בדברי תורה, אע"פ שאינו קורא, צריך לברך. ואילו בסעיף ד פסק המחבר, שהמהרהר בדברי תורה, אינו צריך לברך. וע"כ צ"ל שכתבה נחשב כדיבור. והנה כבר תמהו המ"א והט"ז (שם) למה באמת מברכים על כתיבת דברי תורה, ולא מברכים על הרהור בד"ת.

ועי' בשב יעקב שתי' שה"ט שאין מברכים על הרהור, משום דמ"ע של ת"ת נפקא מקרא ד"ושננתם לבניך" ו"למדתם את בניכם", ולכן ממעטים הרהור מברכה, דבהרהור לא שייך ללמד את בניו. אבל כתיבה עדיף בזה מהרהור, דע"י כתיבה יכול ללמד לאחרים והוא בכלל "ושננתם לבניך".

ולפי דברי הגרע"א נחא טפי, דלעולם י"ל שה"ט שלא מברכים על הרהור בד"ת הוא משום שאין כאן מעשה, כדברי הב"י, אבל כתיבה הרי נחשב כמעשה, ולכן שפיר מברכים עליו אפילו אם נאמר דכתיבה לאו כדיבור.

ובברכי יוסף (או"ח סי' תפט, יד) תי' דשאני התם דדרך הכותב בעת כתיבתו לבטא בשפתים, כמ"ש רבינו יונה בריש פרק היה קורא, ומשו"ה התם שכותב בדברי תורה זימנין דמוציא דברי תורה מפיו בכתיבתו, משום הכי חייב לברך.

ראיה מנשבע שלא לדבר עם חבירו

הנה בשו"ע (יו"ד סי' רכא, י) כתוב שמי שנשבע או נדר שלא לדבר עם חבירו, יכול לכתוב לו כתב, (או לדבר עם אחר והוא שומע). ועי' בברכ"י (שם) שרצה להוכיח שהשו"ע סובר שכתובה לאו כדיבור דאלת"ה למה מותר לכתוב לו, אם אסור לדבר אתו.

ויש לדחות כפשוטו דבנדרים הולכים אחרי לשון בני אדם, א"כ אפילו אם נאמר דכתיבה כדיבור, אבל בלשון בני אדם כתיבה לאו כדיבור.

ועי' שם (ברכ"י) שדוחה הראיה דאע"פ שכתובה כדיבור אבל אין זה דיבור לחבירו, וכמו שמותר לדבר לאחר וחבירו ישמע, ה"נ מותר לכתוב לו מכתב.

ולפי"ז רוצה לדחות גם דברי הט"ז (סי' מז, ב) שרצה להוכיח מהא דלגבי עדות דרשינן "מפיהם ולא מפי כתבם", שכתובה לאו כדיבור, ולדבריו אין ראיה דשם צריך הגדה לב"ד, וא"כ כמו שכתובה כדיבור אינו כמדבר לחבירו, ה"נ אינו כמדבר לב"ד.

מסקנת הברכ"י והשערי תשובה

הברכי יוסף (שם) מסיק שכתובה לאו כדיבור. עי"ש שסומך על דברי הרב כנה"ג (יו"ד סי' ר"י) שמביא "מעשרה שליטים מהפוסקים ובכללם מרן בתשובה כ"י שאינו חייב לקיים שבועה שע"י כתיבה". וגם מהרשד"ם שהיה נוטה להחמיר עפ"י תשובת מהר"י הלוי דחייב לקיים, כתב בשו"ת י"ד סי' קי"ג דרבו עליו חביריו ועשו מעשה להקל. ותשובת מהר"י הלוי הנז' היא תשובת מהר"י הלוי נ' מיגש, והיא בתשובותיו כ"י סי' ל"ח, ושם כתב דבדיני אדם אין לחייבו דבר כיון דלא הוציא שבועה מפיו. וגם הרב שב יעקב בי"ד סי' מ"ט העלה דכתיבה אינה כדיבור, וְחֶלֶק עַל הַחוּ"י סִימָן קצ"ד. עכת"ד החיד"א.

וכן פסק בשערי תשובה (אות ו) וז"ל ולענ"ד ברור דאפילו כתב שבעה עשר יום שהם כו' לא יצא כלל אם לא שנתכוין לצאת בכתיבה זו. ויש להסתפק קצת ונראה דגם בזה יחזור ויספור בברכה. ולא דמי לשאר דוכתי דאף דנימא שם דכתיבה כדבור היינו במקום שהדבור עצמו אינו אלא לגלות מחשבת הלב, משא"כ בזה. וכמו דלא מהני אם כותב ק"ש ותפלה, ובמגילה מבואר להדיא דקריאה בפה בעינן כדאמרינן היה כותב וכו'.

ראיה מרמב"ן עה"פ ויאמר יתרו וכו'

אבל עי' בשו"ת חתם סופר (חלק ב יורה דעה סימן רכז) שמסיק דכתיבה כדיבור. ועי"ע בשו"ת כת"ס (יו"ד סי' קו) שהביא דברי הרמב"ן (שמות פרק יח פסוק ו) עה"פ "ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך" ששלח לו הדבר באגרת כתוב בה כן, כי השליח לא יאמר אני חותנך, אבל יאמר הנה חותנך יתרו בא אליך. וכן לא יתכן שיאמר לו ככה פה אל פה, כי יאמר הנה באתי אליך. הרי לן שאע"פ שבתורה כתוב ויאמר, הפירוש הוא שכתב, ע"כ שכתובה כדיבור.

[ב]

ספירה בראשי תיבות

ראשי תיבות בתאריך גט ובספה"ע

ע"י בספר גט פשוט (למהר"מ אבן חביב סי' קכו אות עג) שדן במי שכתב גט, ובמקום לכתוב בהתאריך שנת שנים עשר כתב יב, נטייתו הוא שהגט כשרה. אבל מביא משו"ת ר"ש הלוי סי' ה, בש"ץ שהתחיל לומר וודוי אחר העמידה של ערבית ליל ל"ג בעומר, וצעק עליו אחד שלא יאמר הוודוי משום דל"ג בעומר היום, ודן שם האם יכול לספור הלילה בברכה. הר"ש הלוי פסק שאפשר לברך, נימוקו עמו דאין למנות בראשי תיבות. עוד כתב שאין כוונתו כלל על מנין הימים אלא לומר שהיום חג ולכן א"א לומר וודוי.

עוד הביא הג"פ בשם המהרש"ל לחלק בין אם ספר בברכה, שאז אפילו אם ספר בראשי תיבות יצא, לבין אם ספר בלי ברכה, שאז לא יצא בספירה בראשי תיבות וחוזר וסופר. ועי"ש שתמה עליו שאינו מבין החילוק.

חילוק המהרש"ל בין ספר בברכה או בלי

ונראה ליישב עפ"י דברי הא"ר (סי' תפט) שרצה לדייק בספר שבולי הלקט, שאם מנה ימים בלי שבועות, או שבועות בלי ימים, ולא בירך אז חוזר ומונה בברכה. והק' עליו הא"ר דמאי שנא, ות"י דאם בירך אז ע"כ שהתכוון לצאת, אבל אם לא בירך אז מזה שלא מנה ימים ושבועות כנהוג, ע"כ שלא התכוון לצאת ולכן חוזר וסופר בברכה. (וצ"ל לפי"ז שסובר מצוות צריכות כוונה). ולפי"ז י"ל שזה גם הפשט במהרש"ל, שאם בירך אז ע"כ שכיוון לצאת ולכן אפילו אם בירך בראשי תיבות יצא. אבל אם לא בירך אז מזה שבירך בראשי תיבות שלא כרגיל, אז אומרים שלא כוון לצאת. אבל ע"ה בשיבולי הלקט (סי' רלד) שלא משמע כדברי הא"ר, שכתב שם שחוזר ומונה משום שלא ספר ימים ושבועות. וז"ל שם, ונראה שאם הזכיר סך הימים או השבועות בלא ברכה, שמברך ומזכיר שניהם ואינה ברכה לבטלה אחרי שלא הזכיר שניהם תחלה.

דעת הכנה"ג

ע"י בשיירי כנסת הגדולה (סי' פטג) שרצה להוכיח מזה דדרשינן גימטריות, שאפשר לספור בראשי תיבות. עי"ש שדורשי רשימות אומרים, פלג אלוקים מלא מים, דיום שחל בו פורים חל ל"ג בעומר (פ- פורים = לג-בעומר). ועי"ש עוד שזה שחייבים לברך מאה ברכות בכל יום יש רמז בפסוק "הנה כי כן יברך גבר", כי כן בגימטריה מאה. סעודת ברית מילה נרמז בפסוק "ביום הגמל את יצחק" ה"ג=8 מל.

אבל ע"י בשו"ת שאילת יעב"ץ (סי' לט) שדחה דבריו שאע"פ שיש מושג של גימטריה, וזה אחד מן המדות שהתורה נדרשת בהם, אבל אין זה דרך מנין. וז"ל כי לא נראה ולא נשמע בדיבור שנהגו כך למנות בשום מקום ובשום זמן אף בעסקים הזמניים. אבל עי"ש שמסופק אם אמר האותיות במילואו כגון למ"ד ב"ת, במקום לומר ל"ב וכדומה, שאולי זה כן דרך ספירה.

מסקנא להלכה

מסקנת הג"פ שמנין בראשי תיבות נחשב למנין, בין לגבי תאריך בגט בין לגבי ספה"ע. ועי"ש שאפילו אם במקום לכתוב שנת ה'תלז, כתב שנת תזל כטל הוי כשר. אבל עי' בביה"ל (סי' תפט סוף סעי' א) ד"ה מונה והולך, וז"ל עיין באחרונים שנחלקו באם מנה בראשי תיבות כגון שאמר היום ב' ימים וכדומה אם יצא, וכתב הח"י כיון דלרוב הפוסקים עיקר ספירה בזה"ז אינו אלא דרבנן אין להחמיר מספיקא ויחזור לספור בלי ברכה. הרי שהמ"ב לא הכריע. ועי' בברכ"י (שם) שמביא האחרונים הסוברים דאין סופרים בראשי תיבות, לסניף לחייבו לחזור ולספור בברכה היכא שכתב במכתב טו"ב בעומר.

[ג]

ספירת מנין הימים בלי מנין השבועות

מספר השבועות

כתב המ"ב (סי' תפט, ז) שאם סיפר ימים לחוד ולא הזכיר שבועות י"א שיצא בדיעבד וי"א שצריך לחזור ולספור ימים ושבועות כדין, וע"כ חוזר וסופר בלא ברכה. (ואם שכח לחזור ולספור מונה שאר ימים בברכה) ואם מנה שבועות ולא ימים כגון שאמר ביום השביעי היום שבוע אחד ולא הזכיר ימים כלל לכו"ע לא יצא.

ועי' בשערי ציון ס"ק ט שהאליה רבה הוכיח משבלי לקט (סימן רל"ד) שמנין השבועות מעכב. אבל כתב שאינה ראייה מוכרחת, דיש לומר דהשבולי לקט לטעמיה אזיל דסבירא לה דספירה בזמן הזה דאורייתא, וכדמוכח שם בראש הסימן משם ר' ישעיה, והמגן אברהם וסיעתו הלא טעמייהו משום דספירה בזמן הזה דרבנן. אבל בסוף כתב שאין לחלק שכל דתיקון כעין דאורייתא תיקון, ולכן אפילו אם ספה"ע בזה"ז אינו אלא מדרבנן מנין השבועות מעכב. ומסיק דעל כן בודאי מחוייב מדינא לחזור ולמנות (בלי ברכה).

היכא שלא מנה ימים ושבועות וגם לא כוון לצאת

הנה בשו"ע (סי' תפט סעי' ד) כתוב מי ששואל אותו חבירו בין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו אתמול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך, אינו יכול לחזור ולמנות בברכה. ועי' במ"ב (ס"ק כב) בשם האחרונים דמיירי ששאל אותו קודם שהגיע לשבועות, הא אי שאל אותו בשעה שהגיע לשבועות, אפילו אמר לו היום כך וכך לאו כלום הוא, כל שלא הזכיר שבועות וצריך לחזור ולספור בברכה. ועי' בשערי ציון ס"ק כח שנחלקו הפר"ח והא"ר, לפי הפר"ח מיירי במקרה שמנין השבועות הם לעיכובא, כגון בסוף השבועה, אבל באמצע השבועה אינו חוזר ומברך. אבל לפי הא"ר מיירי אפילו במקרה שאין מספר השבועות לעיכובא. סברת הא"ר היא דמוכחא מילתא שמכוון שלא לצאת, היינו משום דבדרך כלל סופר אם השבועות וכאן לא הזכיר השבועות אז ע"כ שמכוון לצאת בזה שיספור אח"כ.

ולפי"ז בנידון דידן שכתב ל"ג בעומר במכתבו, ולא כתב שהם ארבע שבועות וחמשה ימים בעומר, לא יצא, ויכול אח"כ לספור בברכה. שמזה שלא כתב גם מספר השבועות יש לנו הוכחה שלא התכוון לצאת. (כמו בענה לחבירו)

אבל חתני היקר ר' חננאל רטנברג שליט"א העיר דלכאורה דברי הא"ר תמוהים, שמזה שלא מנה השבועות יש הכריח שלא התכוון לצאת, אבל אין הכריח שהתכוון לא לצאת. וצ"ל

שאם שאלוהו איזה יום זה, היה מן הראוי לומר כל נוסח הספירה כולל שבועות. א"כ בזה שחיסר השבועות ע"כ שהתכוון לא לצאת. ולפי"ז זה לא שייך אלא במקרה ששאלוהו, ולא בכל מקרה שלא ספר כהרגילו.

אבל שוב התבוננתי בדברי הא"ר וראיתי שהביא דברי הט"ז שהטעם שאם ענה לחבירו שלא יכול לספור שוב בברכה, הוא משום דנחשב כמכוון שלא לצאת, מידי דהוי המברך עם קטן כדי לחנכו במצוות שלא יצא. וכתב הא"ר שאע"פ שאנחנו לא סוברים כהט"ז, אבל במקרה דידן (שלא הזכיר ימים ושבועות) נודה לט"ז. משמע שאין הטעם דווקא משום ששאלוהו.

[ד]

כוונה בספירת העומר

מצות צריכות כוונה בספה"ע

כבר הבאנו דברי השו"ע (סי' תפט, ד) שמי ששואל אותו חבירו בין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו אתמול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך, אינו יכול לחזור ולמנות בברכה. וכבר השיגו עליו כל נושאי כלי השו"ע, שהרי קי"ל מצוות צריכות כוונה. עי' בשו"ע (או"ח סי' ס, ד) י"א שאין מצות צריכות כוונה, וי"א **שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, כן הלכה.**

ועי' בביהגר"א שהשו"ע כאן הולך למ"ד מצוות אין צריכות כוונה, ולדבריו לדידן דקי"ל מצוות צריכות כוונה אז אפילו אם ענה לחבירו יכול לחזור ולספור עם ברכה. ובמקרה דידן נמי הואיל ולא כוון למצוה בוודאי יכול לחזור ולברך.

כבר הזכרנו דברי הט"ז שאם עושה מצוה בשביל מטרה אחרת אז נחשב כמכוון שלא לצאת. ולדבריו ג"כ במקרה שלנו בוודאי יכול לחזור ולספור בברכה שהרי כוונתו בכתבת ל"ג **בעומר** אינו אלא לתאריך.

ועי' משנה ברורה ס"ק כב (עפ"י המג"א ס"ק ח) שתי' שלענין ברכה צריך להחמיר ולחוש להך דעה, שסובר מצוות צריכות כוונה, ולא יברך על הספירה שימנה אח"כ. ולדבריו גם במקרה שלנו אין לו לחזור ולמנות בברכה מטעם שלא כוון לצאת.

ועי' בחק יעקב שבספירת העומר הוי כמו שכוון לצאת, הואיל וכוון עכ"פ להגיד מספר של היום. ולדבריו ג"כ אין סיבה לחזור ולברך במקרה דידן, דגם כאו עכ"פ כוון לומר איזה יום הוה.

מסקנת החיד"א

עי' בחיד"א (שם) שדן היכא שכתב באגרת טו"ב **בעומר**, ומסיק ששפיר יכול לחזור ולספור בברכה, מכח כמה צירופים.

1. שלא כתב היום יום טו"ב, וכתבו האחרונים שאם לא יאמר היום, אף שאמר יום פלוני לא יצא.
2. ועוד שכתב בראשי תיבות, יום טו"ב, ויש מהאחרונים דסוברים דאם מנה בראשי תיבות, יחזור וימנה, דלא יצא.

3. ותו דלא מנה שבועי, וגם בזה יש מהאחרונים דסברי דלא יצא. ולכן מסיק שיכול לחזור ולמנות בברכה.

בנידון דידן (שכ' לג בעומר) יש עוד צירופים, דיש לומר שלא התכוון בכתיבתו ל"ג בעומר ליום בספירה, אלא לחג של ל"ג בעומר, (כסברת ר"ש הלוי).
ויש גם שיטת הגר"א והט"ז שהואיל ולא כוון למצוה יכול למנות בברכה. ולכן נראה ששפיר יכול לספור בברכה.